

Zapiski

Dokument beneškega slovenstva.

Sedmakova knjiga »Kaplan Martin Čedermac« je ostro porinila v ospredje našega kulturnega in političnega gibanja problem Beneške Slovenije. Pozornost, ki jo je zbudila — kot luč, ki zagori v temni noči vrh gore — je zajela najvišje plasti tu in onstran meje, razgibala je mrtvo vodo manjšinskega vprašanja. Toda, da ne bo gorela samotno in morda čez nedavno celo ugasnila, bi bilo potrebno še marsikatero znanstveno delo o beneških Slovencih in o njihovi zemlji na skrajnem zapadu. Beneški Slovenci so nam bili še do pred kratkim tujci med brati. Z nezanimanjem za njihovo usodo, s celotno odrezanostjo od njihovega življenja smo dolga leta težko grešili. Stokrat in stokrat smo jih bolj kot tujci izdali mi sami. Zaman iščem v Glonarjevem »Poučnem slovarju« imena beneških vasi, v Dolenčevi »Pravni zgodovini za slovensko ozemlje« je ves njihov, med Slovenci najbolj samorasli in trdno urejeni pravni red docela

izpuščen. V znanstveni slovenski književnosti so beneški Slovenci legenda.

Te in podobne misli so me žgale, ko sem pri starinarju izsledil staro, orumenelo italijansko knjigo, ki jo je leta 1884. izdal v Čedadu beneški Slovenec Carlo Podrecca — po mišljenju Italijan. Knjiga nosi značilen naslov »La Slavia Italiana«. V njej je Podrecca (Podreka) iz čudovite ljubezni do svojega malega naroda ob Nadiži zbral vse, kar je mogel o beneških Slovencih izslediti v knjigah, arhivih in ustnem izročilu. Zdi se, ko da bi se mu mudilo prenesti na papir vso ostalino v težki slutnji, da bo v kratkem marsikaj odplavilo tuje morje. Za konec pa je dodal — čeprav je bil takrat že čisto italijansko orientiran — sledeče značilne, grenke opazke:

»Poizkusi, da se izkorenini (slovenski) jezik. — Že v ljudskih šolah, namesto da bi prehajali iz znanega na neznan, to je: da bi se učil v rodnem jeziku državni jezik (italijanščina), hočejo, da bi